

A barlangok védelme Magyarországon

A barlangi képződmények védelmének kérdésével a múlt század eleje óta egyre gyakrabban találkozunk a korabeli dokumentumokban. A barlangvédelem törvényes rendezésének igénye azonban csak e században, a rendszeres feltáró és tudományos barlangkutatás fejlődésével lépett fel.

Előzmények

Az első barlangvédelmi törvénytervezetet 1929-ben *Kadić Ottokár* vezetésével a Magyar Barlangkutató Társulat készítette elő és terjesztette elő az akkori illetékes, a Földművelési Minisztérium elé. A tervezet öt fejezetből és 20 paragra-

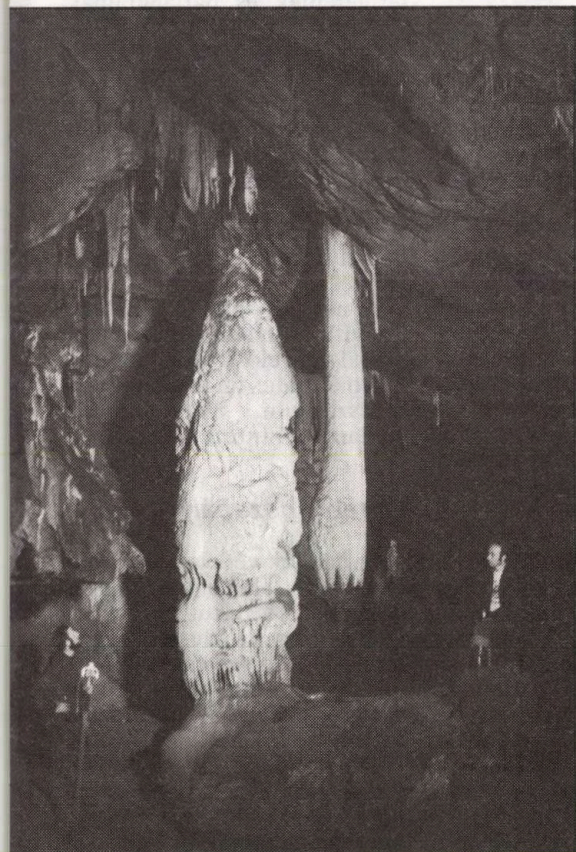
fusból állt. A barlangok tulajdonjogával (állami tulajdon), kutatásával (csak a Barlangtani Intézet vagy megbízottjai végezhetnek), őrzésével, hasznosításával, kezelésével, védelmével (csak a különleges értékű barlangok védettek), a törvénysértők büntetésével, valamint egy Barlangtani Inté-

zet létrehozásával foglalkozott. Sajnos a tervezet elveszett a minisztérium bürokráciájának útvésztojiban, s törvényerőre soha nem lépett.

A barlangvédelem másik jelentős kezdeményezője volt *Kaán Károly*, a magyar természetvédelem atyja is. A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából elkészítette a Természetvédelem és természeti emlékek című dolgozatát, mely egyebek között bemutatta hazánk védelemre érdemes értékeit és javaslatot tett egy természetvédelmi törvény tartalmára is. A több mint 300 oldalas, 1931-ben nyomtatásban megjelent munkából a szerző 42 oldalt szentelt az akkor ismert 32 legjelentősebb barlang ismertetésére.

Az első törvényerejű rendelet, mely a barlangok védelméről is intézkedik, az 1935-ben

Az Alabástrom-oszlop és a Polip a Baradla főágában

A Z AGTELEKI BARLANG

LE Í R A S A,

FEKTE TERÜLETÉVEL, TALPRAJZOLATJÁVAL

É S

HOSSZÁBA VALÓ ÁLTVÁGÁSÁVAL,

KÉT TÁBLÁBAN;

NELLYET,

ÚGY A RÉGEN ESMÉRT ÜREGEK ELŐ-
ADÁSÁBAN, VALAMINT AZ 1825-ÉVI ENSZTENDŐ
SZ. IVÁN HAVA 186. NAPJÁN FELFEDEZETT
FŐ- ÉS LEGNAGYOBB ÁGÁNAK HELYENKINT
VALÓ LEIRÁSÁBAN

ELŐTERJESZTETT

V A S S I M R E,

TEKINTETES NS. GÖMÖR KISHONTTAL T. E. VÁR-
MEGYÉNEK RENDSZERINT VALÓ FÖLDMÉRŐJE.

PESTEN, 1831.

NYOMTATTA LANDERER

Törvénytervezet a barlangok tulajdonjogáról, kutatójogáról, védelméről és gondozásáról, valamint egy Országos Barlangtani Intézet létesítéséről.

(Barlangtörvény)

I. A barlangok tulajdonjoga.

1. §. Barlangok a föld színe alatt természetes úton keletkezett üregek. Bányák, pincék, alagutak és hasonló emberi alkotások nem tartoznak a barlangok közé.

2. §. Mint a föld színe alatt levő természeti képződmények a barlangok nem függenek össze a felszíni javakkal, hanem önálló természeti értéket alkotnak.

3. §. A magyar állam területén létező barlangok a magyar állam tulajdonát képezik és a m. kir. földművelésügyi miniszter fennhatósága alá tartoznak.

4. §. Mindazoknak, akik eddig valamely barlangot feltártak, azt különböző építkezésekkel hozzáférhetővé tették, idegenforgalmi szempontból rendezték és kezelték, a befektetett magánvagyonát az állam megtéríti.

5. §. Ha a barlang nyílása magánbirtokon fekszik, a földbirtokos a barlanghoz való hozzájutást az Országos Barlangtani

A területileg illetékes természetvédelmi hatóság engedélye szükséges a barlangban végzendő kutatáshoz, kísérlethez, gyűjtéshez, barlangi bűvármerüléshez, a közönség számára nem megnyitott (nem idegenforgalmi; lezárt barlang; a barlang zárt védőterületen található; a látogatást tábla tiltja) barlang látogatásához. A barlangkutatási engedéllyel rendelkezők kötelesek munkájukról minden évben jelentést leadni. A barlangok lezárásához, kiépítéséhez, hasznosításához, képződményeinek kimentéséhez, értékeléséhez és külföldre szállításához a minisztérium engedélye szükséges.

Részlet az első barlangvédelmi törvénytervezetből

életbe lépő Erdőtörvény volt, melynek hatodik címe a természetvédelem feladatait tartalmazza. In ebben foglaltak szerint: a tudományos értékű, vagy különleges barlangok, szükség szerint a felszíni területe is védélém alá helyezhető; a barlang feltárását a Földművelési Minisztériumnak jelenteni kell; barlangokat kutatni csak a minisztérium engedélyével szabad.

Az első barlang védetté nyilvánítására 1940-ben (Baradla-Domica) került sor. 1961-ig 21 határozat 34 barlangot helyezett védelem alá.

Az első önálló természetvédelmi törvény 1961-ben lépett életbe, melynek újszerűsége abban rejlik, hogy kimondja: *hazánkban minden barlang védelem alatt áll.*

Az érvényben lévő természetvédelmi jogszabály

Jelenleg a természetvédelemről kiadott 1982. évi 4. sz. törvényerejű rendelet, s a végrehajtásáról szóló 8/1982. 58/1986. számú minisztertanácsi rendeletek, valamint a környezetvédelmi és vízgazdálkodási

miniszter rendelkezései szabályozzák a barlangokhoz kapcsolódó feladatokat és tevékenységeket.

A jogszabály értelmében a barlang: (a „földkérget alkotó kőzetben kialakult olyan természetes üreg, amelynek hossz tengelye meghaladja a két métert és mérete egy ember számára lehetővé teszi a behatolást”) országos jelentőségű védett érték; ha a barlang védelme megkívánja, felszíne is védetté nyilvánítható; a barlangot, vagy felszíni védőterületét tudományos értéke, népgazdasági jelentősége vagy veszélyeztetettsége alapján a környezetvédelmi és vízgazdálkodási miniszter fokozott védelem alá helyezheti. Hazánkban jelenleg 108 barlang élvez fokozott védelmet.

Ha a védelem fenntartásához természetvédelmi érdek nem fűződik, vagy ha azt népgazdasági érdek indokolja, a védelmet (fokozott védelmet) a miniszter feloldhatja. Új barlang, vagy jelentős barlangszakasz feltárását a természetvédelmi hatóságnak nyolc napon belül be kell jelenteni. Az egészségügyi miniszter a KVM miniszterével együtt barlangot gyógybarlanggá nyilváníthat.

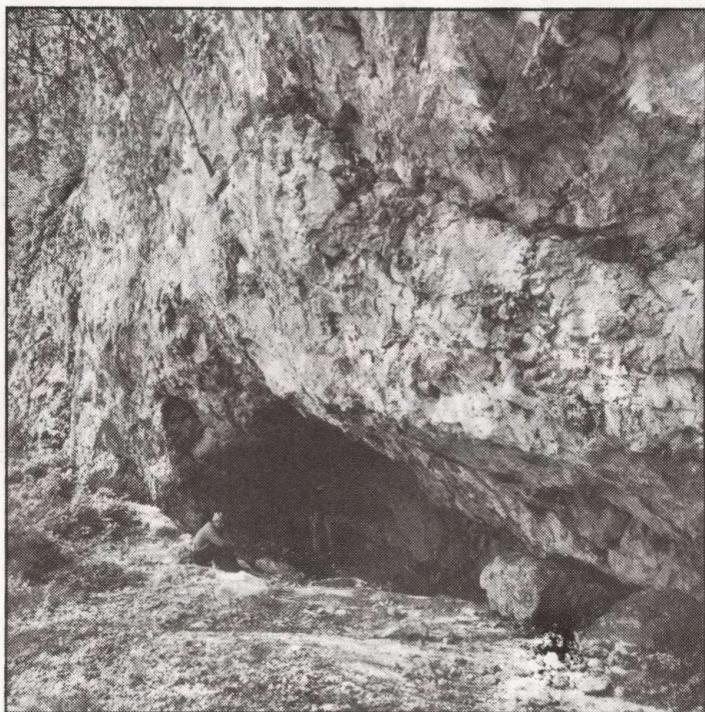
A természetvédelem szervezete

Magyarország védett karsztos területeinek és barlangjainak védelmét, kezelését, hasznosítását s a jogszabályból adódó hatósági feladatokat a Dunától keletre két nemzeti park, az Aggteleki és a Bükk Nemzeti Park, a Dunától nyugatra pedig öt Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (székhelyeik: Budapest, Győr, Szombathely, Székesfehérvár, Pécs) látja el.

A nemzeti parkok szakmai irányítását, ellenőrzését, a jogszabályban előírtakon túl a másodfokú hatósági feladatokat a minisztérium, illetve annak Barlangtani Intézete végzi.

Egyéb jogszabályok

A barlangok védelmét hazánkban számos egyéb jogszabály is szolgálja. A vízügyi törvény szabályozza a vízfestési, vízelterelési, vízgyűjtési, vízhasznosítási stb. munkákat. A muzeális értékek védelméről szóló törvény előírja, hogy leletek (öslénytani, régészeti) előkeletése esetén a barlangi munkát be kell szüntetni, a leleteket a múzeumnak be kell szol-

A Tar-kői-kőfülke jelentős őslénytani leleteket adott

gálatni, s a munka csak a múzeum engedélyével folytatható.

Közvetve ugyan, de a barlangok védelmét segíti az egyes állatfajok védetté, illetve fokozott védetté nyilvánítása is. Hazánkban védelem alatt áll a denevérek minden faja, melynek egyedenkénti eszmei értéke 1000 és 3000 forint között

van. Zavarásuk, befogásuk, pusztításuk büntetendő cselekmény.

A természetvédelmi szankciók

Aki barlangot engedély nélkül kutat, feltár, használ, természetes alakában megváltoztat,

bejelentési kötelezettségét elmulasztja, valamint a barlangot rongálja, szabálysértést követ el, s 10 000 forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

Amennyiben ezek a tevékenységek a barlang nagyobb mérvű pusztulásához, vagy elpusztításához vezetnek, a cselekmény már büntett, s egy évtől három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.

Ha a barlangban jogi személy, vagy szervezet végez olyan tevékenységet, amely a barlang károsodásához vezet, akkor természetvédelmi bírságot köteles fizetni, mely megkezdett 100 m²-ként maximum 100 000 forint lehet.

*

Magyarországon a barlangvédelem nagy hagyományokkal rendelkezik, s az elsők között van, ahol ezt a kérdést törvényesen rendezték. Megfelelő – és szükséges – büntető rendelkezések is vannak, melyek önmagukban azonban nem vezetnek teljes eredményre. Hatékony barlangvédelem csak akkor képzelhető el, ha az egyes emberek, közösségek tudati fejlődése eljut arra a fokra, hogy a törvényeknek, rendeleteknek betartása önkéntes és magától értetődő magatartásformává válik.

SZÉKELY KINGA

PÁLYÁZATI EREDMÉNYHIRDETÉS

Az 1989 januárjában meghirdetett földtudományi pályázatunkra érkezett cikkeket a bírálóbizottság minősítette.

Első díjat a bírálóbizottság nem adott ki.

Második díjat kapott a *Az Öreg Hűségese* jeligéjű, *A gejírek c.* pályázat, melynek szerzője **Németh György**; valamint a *Detonáta* jeligéjű, *Kirándulás az Erdélyi-érchegységben* című pályázat, melynek szerzője **Főzy István**.

Harmadik díjat kapott az *Eger jeligéjű, Az egerbaktai tőzegmohás láp* című pályázat, melynek szerzője **Csurja Edit**; valamint a *Yukon* jeligéjű és című pályázat, melynek **Horváth Róbert** a szerzője.

A pályázat díjait a Beck Róza és Beck Ilona férj. Fickenschner Györgyné segélyezési alapítvány biztosítja.

A BÍRÁLÓBIZOTTSÁG